

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2006-02-20

Närvarande: f.d. justitierådet Hans Danelius, regeringsrådet Karin Almgren och f.d. kammarrättspresidenten Jan Francke.

Ingripanden mot unga lagöverträdare

Enligt en lagrådsremiss den 2 februari 2006 (Justitiedepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i brottsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1946:804) om införande av nya rättegångsbalken,
4. lag om ändring i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
5. lag om ändring i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd,
6. lag om ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
7. lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
8. lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister,
9. lag om ändring i polisdatlagen (1998:622),
10. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Marie-Louise Ollén, ämnessakkunnige Peter Lundkvist och hovrättsassessorn Axel Peterson.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

30 kap. 5 §

Enligt förslaget skall formuleringen "För brott som någon begått innan han fyllt arton år" utbytas mot formuleringen "För brott som någon som inte fyllt arton år har begått". På motsvarande sätt föreslås i remissen att i andra stycket formuleringen "För brott som någon begått efter det att han fyllt arton men innan han fyllt tjugooett år" utbyts mot "För brott som någon som fyllt arton men inte tjugooett år har begått". I författningskommentaren beskrivs dessa ändringar som "språkliga justeringar".

Lagrådet finner emellertid att ändringarna skapar oklarhet om bestämmelsernas innebörd. Den föreslagna texten skulle nämligen kunna läsas så att det avgörande är om personen i fråga fyllt arton år (första stycket) eller tjugooett år (andra stycket) när domen meddelas och inte när brottet begicks. Lagrådet föreslår att den nuvarande lydelsen bibehålls.

32 kap.

1 §

Första stycket sista meningen lyder i förslaget: "Vården och åtgärderna skall syfta till att motverka en ogynnsam utveckling." För att göra innebörden tydligare föreslår Lagrådet följande lydelse:

"Vården och åtgärderna skall syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt."

2 och 3 §§

I 2 § tredje stycket och i 3 § andra stycket anges att ungdomstjänst skall väljas om den påföljden inte är alltför ingripande. I författningskommentaren till båda paragraferna anges att ett lägre bötesstraff än omkring 60 dagsböter normalt bör väljas framför ungdomstjänst. För att i lagtexten ge någon anvisning om vad som skall förstås med att ungdomstjänst i vissa fall är en alltför ingripande påföljd föreslår Lagrådet att följande mening tilläggs i 2 § tredje stycket:

"Står valet mellan ungdomstjänst och ett lägre straff än 60 dagsböter, skall inte dömas till ungdomstjänst annat än om det föreligger särskilda skäl."

På motsvarande sätt bör i 3 § andra stycket följande mening tillfogas:

"Står valet mellan ungdomstjänst och ett lägre straff än 60 dagsböter, skall ungdomsvården inte förenas med ungdomstjänst annat än om det föreligger särskilda skäl."

4 §

Formuleringen i första stycket kan läsas så att åklagaren skall kunna vända sig till rätten enbart med en begäran att rätten skall utfärda en varning. Den rätta innebörden torde dock vara att åklagaren skall vända sig till rätten med en begäran att påföljden skall undanröjas och att ny påföljd skall bestämmas, varefter rätten, om den finner det tillräckligt, kan nöja sig med att meddela en varning. För att klargöra detta föreslår Lagrådet att det föreslagna första stycket ersätts med följande text:

"Om den dömde i väsentlig grad underlåter att göra vad som åligger honom eller henne enligt en föreskrift vid ungdomsvård om att han eller hon skall följa ett ungdomskontrakt eller enligt en dom på ungdomstjänst, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. I stället för att undanröja påföljden får dock rätten meddela den dömde en varning, om detta är en tillräcklig åtgärd."

Den föreslagna bestämmelsen i andra stycket synes ha fått en mindre lyckad utformning, eftersom den planerade vården eller de planerade åtgärderna i ett ungdomskontrakt eller en vårdplan rent logiskt inte kan avvika från vad som angivits i kontraktet eller vårdplanen. För att klargöra att ordet "planerade" hänför sig inte bara till "vården" utan också till "åtgärderna" är en språklig justering dessutom erforderlig. Lagrådet föreslår att andra stycket formuleras på följande sätt:

"Om, av annat skäl än som sägs i första stycket, den planerade vården eller de planerade åtgärderna enligt ett ungdomskontrakt eller en vårdplan inte kommer till stånd eller om vården eller åtgärderna kommit att i väsentlig grad avvika från vad som planerats i kontraktet eller vårdplanen, får rätten på talan av åklagare undanröja annan påföljd än böter som dömts ut för brottet och bestämma ny påföljd för detta. Detsamma gäller om en dom på ungdomstjänst inte till väsentlig del kan fullgöras inom skälig tid."

När det gäller tredje stycket konstaterar Lagrådet en viss inadvertens såtillvida som "den påföljd som tidigare har dömts ut för brottet" omfattar även de böter som därefter nämns särskilt. Lagrådet föreslår följande formulering:

"Om rätten - - - skälig hänsyn till vad den dömde har undergått till följd av den undanröjda påföljden och till böter som har dömts ut enligt 3 § första stycket 2."

34 kap. 8 §

Bestämmelsen synes inte på ett korrekt sätt återge vad som föreslås i författningskommentaren. Lagrådet föreslår följande omformulering:

"Har den som dömts till ungdomstjänst begått annat brott innan påföljden börjat verkställas, skall rätten, om påföljden även för detta brott bestäms till ungdomstjänst, vid bestämmande av det antal timmar som ungdomstjänsten för detta brott skall omfatta iaktta att detta antal tillsammans med det antal timmar som bestämts för det först bedömda brottet inte överstiger det antal som skulle ha bestämts som gemensam påföljd för brotten."

I författningskommentaren anges vidare att, om någon begår brott innan en tidigare dom till ungdomstjänst börjat verkställas, ungdomstjänst inte skall väljas som påföljd om brottens samlade straffvärde är så högt att ungdomstjänst inte skulle kunna användas som gemensam påföljd för brotten. Detta kan knappast utläsas ur den föreslagna lagtexten. Lagrådet föreslår därför att det i nu förevarande paragraf läggs till ett andra stycke av följande lydelse:

"Har den som dömts till ungdomstjänst begått nytt brott innan påföljden börjat verkställas, skall ungdomstjänst inte väljas som påföljd för det nya brottet, om ungdomstjänst vid tillämpning av 32 kap. 2 § tredje stycket inte skulle ha ansetts som en tillräckligt ingripande påföljd för den samlade brottsligheten."

Övergångsbestämmelserna

I punkt 2 anges att bestämmelserna i 32 kap. 1-3 §§ i deras nya lydelse skall tillämpas också på gärningar som begåtts före ikraftträdandet. Lagrådet noterar att en sådan retroaktiv tillämpning av de nya bestämmelserna skulle vara oförenlig med artikel 7 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, om den innebar att den unge drabbades av en strängare påföljd än enligt de äldre bestämmelserna. Med hänsyn till påföljdernas karaktär är det emellertid svårt att se att en sådan situation skulle kunna inträda, och Lagrådet har därför inte funnit skäl att föreslå någon ändring av den föreslagna punkt 2.

Lagrådet föreslår vidare att punkterna 3 och 4 slås samman och att de får följande lydelse:

"Den upphävda bestämmelsen i 31 kap. 1 § fjärde stycket samt bestämmelserna i 38 kap. 2, 3, 6, 8, 9 och 19 §§ i sina äldre lydelse skall fortfarande tillämpas för påföljd som före ikraftträdandet dömts ut enligt 31 kap. 1 §."

Förslaget till lag om ändring i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Allmänt

I remissen föreslås ändringar i flera paragrafer, av vilka en del enligt sin ordalydelse gäller personer som inte fyllt arton år och andra gäller enbart dem som inte fyllt femton år. Lagrådet finner det oklart om eller i vilken utsträckning bestämmelserna rörande personer under arton år skall anses tillämpliga också på personer som inte fyllt femton år. Av vissa bestämmelser framgår indirekt att de endast kan till-

lämpas på straffmyndiga personer, men i andra bestämmelser är detta oklart. Enligt Lagrådets mening borde tillämpligheten på de olika åldersgrupperna klart framgå av lagen, men Lagrådet har inte funnit det möjligt att i detta ärende föreslå de förändringar som skulle vara påkallade för att klargöra detta.

11 §

Lagrådet föreslår att tredje stycket flyttas till första stycket som en andra mening och får en något annan ordalydelse samt att även andra stycket omformuleras, varefter paragrafen i dessa delar kommer att lyda:

"I fråga - - - begått brottet. Sådant yttrande behöver inte inhämtas om brottet är ringa och det är uppenbart att det finns förutsättningar för åtalsunderlåtelse eller om det annars är obehövt.

Om förundersökningen gäller brott på vilket fängelse kan följa, skall, om möjligt, yttrande begäras senast i samband med delgivning av brottsmisstanke enligt 23 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken."

När det gäller formuleringen "syftar till att motverka en ogynnsam utveckling" i det föreslagna fjärde stycket förordar Lagrådet samma justerade ordalydelse som i 32 kap. 1 § brottsbalken.

30 a §

I paragrafen anges att bestämmelserna i 26 och 30 §§ skall tillämpas i mål om åtgärd enligt 32 kap. 4 § brottsbalken. I 26 och 30 §§ finns föreskrifter om huvudförhandling i brottmål, medan det i ärenden om undanröjande av påföljd inte hålls någon huvudförhandling men där-

emot normalt ett sammanträde. Lagrådet föreslår därför att paragrafen får följande lydelse:

”I mål om undanröjande av påföljd enligt 32 kap. 4 § brottsbalken skall 26 och 30 §§ tillämpas, varvid vad som i dessa paragrafer sägs om huvudförhandling skall tillämpas på sammanträde som hålls i målet om undanröjande av påföljd.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om statligt personskadeskydd

Övergångsbestämmelserna har fått en onödigt komplicerad utformning. Lagrådet föreslår att bestämmelserna får följande lydelse:

”Denna lag träder i kraft den 1 januari 2007. Den äldre bestämmelsen skall fortfarande gälla den som utför ungdomstjänst på grund av en föreskrift som meddelats före ikraftträdandet.”

Förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen

I 3 kap. 6 § föreslås ett nytt stycke avseende personer som ”har behov av särskilt stöd och vägledning”. Avsikten är, enligt vad som upplysts vid föredragningen, att ordet ”särskilt” också skall hänföra sig till ”vägledning”. Av språkliga skäl bör därför formuleringen vara ”har behov av särskilt stöd och särskild vägledning”.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.